

П Р А В И Л А ОРГАНІЗАЦІЇ ЕФЕКТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В СУДАХ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ

ПРЕАМБУЛА

Гарантування державою захисту прав та свобод людини і громадянина судом – важливий складник правової держави, якою Україна проголосила себе у статті 1 Конституції України.

Необхідними передумовами ефективного судочинства є добросовісна реалізація учасниками справи процесуальних прав (недопущення зловживання цими правами), сумлінне виконання встановлених законом обов'язків, дотримання всіма суб'єктами судового провадження етичних норм.

Прагнучи підвищити ефективність здійснення цивільного та кримінального судочинства, скоротити строки розгляду справ і запровадити єдині підходи до вирішення справ із дотриманням принципу верховенства права, недопущення зловживання правами, суд уважає за необхідне визначити спільні правила реалізації процесуальних прав і обов'язків учасників цивільного та кримінального проваджень у тій частині, у якій вони прямо не врегульовані відповідним процесуальним законом.

Мета суду – забезпечити здійснення ефективного цивільного та кримінального судочинства; у максимально короткі строки провести розгляд справи, уникаючи безпідставних відкладень та надмірного формалізму; видати за його результатами законне й обґрунтоване судове рішення.

Ці правила організації ефективного судочинства в судах першої інстанції (далі – Правила) розроблено з урахуванням положень статей 1, 3, 55, 131-1, 131-2 Конституції України, статті 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, статті 2 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Рекомендацій СМ/Rec (2010) № 12 Комітету Міністрів Ради Європи від 17 листопада 2010 року щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки, ґрунтуються на принципі верховенства права, відповідають цивільному та кримінальному процесуальному законодавству України, запроваджуючи єдині стандарти розгляду справ та розв'язання окремих процесуальних питань щодо застосування суддівського розсуду.

Правила розроблено з урахуванням європейських традицій, оскільки роботу над ними проведено в рамках українсько-нідерландського проекту «Судова влада і суспільство», який реалізується Центром міжнародної правової співпраці (CILC) за підтримки програми Королівства Нідерланди MATRA «Від уряду до уряду» на 2020–2024 роки.

ЧАСТИНА ПЕРША

Загальні правила поведінки учасників судового провадження та інших осіб

1. Ураховуючи принцип гласності судового розгляду, розгляд справ у суді проводяться усно та відкрито, крім випадків, передбачених процесуальним законодавством. Будь-яка особа має право бути присутньою у відкритому судовому засіданні.

2. Судочинство в судах провадиться державною мовою, а тому судові засідання в судах першої інстанції проводяться виключно українською мовою.

3. З метою забезпечення громадського порядку під час судового засідання, безпеки учасників провадження й охорони приміщення та майна суду відвідувачі суду зобов'язані

мати при собі документи, що посвідчують особу, і показувати їх на вимогу суддів, працівників апарату суду та співробітників судової охорони.

4. Учасники судового провадження у спілкуванні із суддями, працівниками суду, між собою в судовому засіданні та у приміщенні суду повинні дотримуватися загально визначених етичних норм поведінки, бути ввічливими й толерантними, дотримуватися високої культури спілкування, уникати заподіяння шкоди честі, гідності та діловій репутації інших осіб.

Неприпустимо відвідувати приміщення суду громадянами у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння. Такі особи не допускаються до приміщення суду. Про факт перебування у громадському місці – суді – у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння повідомляють органи поліції для вжиття відповідних заходів реагування.

Для відвідування суду одяг потрібно обирати відповідно до норм суспільної моралі та прийнятний для громадського місця (уникайте відвідування суду в майках, шортах, іншому занадто відкритому одязі).

5. У приміщенні суду на мобільному телефоні слід увімкнути беззвучний режим.

Під час судового засідання проведення розмов чи переписки засобами мобільного телефонного зв'язку забороняється.

6. Під час розгляду справ особи, присутні в залі судового засідання, зокрема представники медіа, можуть проводити фото-, відео- та аудіозапис із використанням портативних технічних засобів без отримання окремого дозволу суду, але з урахуванням положень кодексів України, якими визначено, що фізична особа може бути знята на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку лише за її згодою. Транслявання судового засідання в Інтернеті може бути здійснено виключно з дозволу суду або у випадках, установлених процесуальними законами, за наявності завчасно поданого обґрунтованого клопотання й технічної можливості суду.

Проведення в залі судового засідання фотозйомки, відеозапису, а також транслявання судового засідання повинні здійснюватися без створення перешкод у веденні засідання і здійсненні учасниками судового провадження їхніх процесуальних прав.

Офіційним записом судового засідання є лише технічний запис, здійснений судом у порядку, передбаченому відповідним процесуальним Кодексом.

Ці Правила не застосовуються до справ, призначених до розгляду в закритому засіданні.

7. Під час судового засідання висловлення своєї думки, заперечення щодо дій інших учасників судового провадження здійснюється виключно на відповідних стадіях судового розгляду справи і з дозволу головуєчого у справі судді.

8. До учасників судового провадження та інших осіб, присутніх у судовому засіданні, за порушення порядку під час судового засідання або невиконання ними розпоряджень головуєчого судді можуть бути застосовані заходи процесуального примусу, передбачені відповідним процесуальним законом та Кодексом України про адміністративні правопорушення.

9. Учасники судового провадження зобов'язані з розумним інтервалом часу самі цікавитися провадженням у їхній справі, добросовісно користуватися належними їм процесуальними правами та неухильно виконувати процесуальні обов'язки, виявляти інтерес до стадії розгляду справи, перевіряти офіційний сайт суду, Єдиний державний реєстр судових рішень тощо.

10. Права та обов'язки присяжних, які беруть участь у розгляді справ у складі суду:

- присяжні мають право ознайомитися з матеріалами справи не пізніше ніж за три дні до визначеної дати призначеного засідання. У день судового засідання ознайомлення з матеріалами справи присяжним зазвичай не допускається, однак можливе з дозволу головуючого судді, якщо це не перешкоджатиме своєчасності початку судового засідання;
- присяжні повинні прийти в судове засідання завчасно, не пізніше ніж за 15 хвилин до призначеного часу судового засідання;
- у разі відсутності інформації про причини повторного неприбуття присяжного в судове засідання суд має право ініціювати заміну присяжного в такому провадженні;
- присяжні зобов'язані дотримуватися правил суддівської етики: виявляти та підтримувати високі стандарти поведінки в будь-якій діяльності з метою зміцнення суспільної довіри до суду; ставитися з повагою до учасників провадження; не порушувати засад запобігання та протидії дискримінації з метою забезпечення рівних можливостей щодо реалізації прав і свобод людини та громадянина, досягнення паритетного становища жінок і чоловіків в суспільстві та щодо реалізації особами з інвалідністю прав та свобод людини і громадянина під час судових засідань;
- присяжні зобов'язані не розголошувати відомості, які стали відомі під час розгляду справи та додержуватися таємниці нарадчої кімнати;
- присяжні не повинні спілкуватися без дозволу головуючого судді з особами, що не входять до складу суду, стосовно суті судового провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього;
- присяжні повинні негайно повідомити головуючому судді, якщо хто-небудь намагався обговорити з ними справу, у якій вони беруть участь як присяжні;
- присяжні не повинні відлучатися із залу судового засідання під час судового розгляду;
- присяжні зобов'язані не збирати відомостей, що стосуються судового провадження, поза судовим засіданням;
- присяжні мають право брати участь у дослідженні всіх відомостей та доказів у судовому засіданні, робити нотатки під час судового засідання та коли знайомляться зі справою;
- присяжні мають право з дозволу головуючого судді ставити запитання учасникам справи (свідкам) у цивільному процесі; обвинуваченому, потерпілому, свідкам, експертам, іншим особам, яких допитують у кримінальному процесі;
- присяжні мають право просити головуючого роз'яснити норми закону, що підлягають застосуванню під час вирішення питань, юридичні терміни і поняття, зміст оголошених у судовому засіданні документів, ознаки злочину, у вчиненні якого обвинувачують особу.

11. Під час звернення до суду та проголошення його рішення учасники судового провадження й інші особи, присутні в залі суду, повинні встати, ураховуючи, що це прояв поваги до суду та рішення суду, проголошеного іменем України. Винятки із цього правила можуть бути встановлені судом для осіб, які за станом свого здоров'я не можуть вчинити відповідну дію.

12. З метою підтримання авторитету судової влади, дотримання принципу незалежності суддів учасниками судового провадження, представникам громадськості та медіа не рекомендується публічно коментувати зміст або надавати правову оцінку судовому рішення до набрання ним законної сили.

ЧАСТИНА ДРУГА

ЦИВІЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО

РОЗДІЛ І. Порядок подання процесуальних документів

1.1. Процесуальні документи подають до суду українською мовою. Не допускається подання до суду документів, викладених іншою мовою, ніж українською, без їх перекладу.

1.2. Тексти процесуальних документів потрібно викладати чітко й лаконічно, з дотриманням правил ділової української мови, шрифтом, який відповідає вимогам Національного стандарту України «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів» (ДСТУ 4163:2020).

Обсяг процесуального документа має бути розумним, з урахуванням складності справи чи питання, яке вирішує суд, орієнтовним обсягом до 25 сторінок друкованого тексту.

Документи, що подають до суду в друкованій формі, повинні містити підпис особи, яка їх подає.

Відповідно до Закону України «Про електронні довірчі послуги» документи, подані в електронній формі, мають бути підписаними кваліфікаційним електронним підписом або підписом, прирівняним до власноручного підпису.

Відтиск факсиміле, штампу чи іншим способом виконані зображення підпису особи в поданих до суду документах не можуть вважатися такими, що підтверджують особистий (власноручний) підпис особи, тому такі документи вважаються такими, що не містять підпису особи.

1.3. Процесуальний документ потрібно подавати завчасно (має надійти до суду не пізніше ніж за 24 години до визначеної дати судового засідання).

Учасники судового провадження можуть подавати процесуальні документи безпосередньо до канцелярії суду, надсилати на електронну адресу суду, а також через «Електронний суд» (ЄСІТС) та відділення поштового зв'язку.

Копії процесуальних документів у випадках, установлених процесуальним кодексом, мають бути направлені іншим учасникам судового провадження, про що до поданого процесуального документа мають бути надані відповідні докази.

Якщо учасник справи пропустив установлений законом або судом процесуальний строк для вчинення процесуальної дії, до процесуального документа потрібно надати клопотання про поновлення або продовження процесуального строку із зазначенням поважності причин пропуску такого строку.

1.4. У заголовку процесуального документа обов'язково зазначають номер справи, номер провадження, а також дані про учасників судового провадження, їхні реквізити, засоби зв'язку тощо.

1.5. У процесуальному документі, до якого долучають докази, указують реквізити відповідних доказів та їхнє значення для розгляду справи.

Доказові документи не подають в оригіналах, якщо інше не встановлено законом та Правилами. Копії доказів обов'язково посвідчують у спосіб, передбачений процесуальним законом.

РОЗДІЛ ІІ. Питання відводу і самовідводу судді (складу суду)

2.1. Учасник судового провадження має право заявити відвід судді протягом встановленого процесуальним законом строку.

2.2. Після спливу вказаного строку заявляти відвід (самовідвід) дозволяється лише у виняткових випадках, коли про підставу відводу (самовідводу) заявнику не могло бути відомо до спливу вказаного строку, але не пізніше двох календарних днів із дня, коли заявник дізнався про таку підставу.

Винятковий випадок – це випадок, який становить виняток серед загальних правил, який нечасто трапляється, особливий, надзвичайний.

2.3. У разі пропуску учасником судового провадження строку на звернення із заявою про відвід суд має право залишити таку заяву без розгляду.

2.4. Заяву про відвід подають до суду виключно в письмовій формі, вона повинна містити мотиви заявленого відводу.

2.5. Підставами для відводу (самовідводу) можуть бути виключно обставини визначені положеннями відповідного процесуального кодексу, які розширеному тлумаченню не підлягають.

2.6. Не є «іншими обставинами, що викликають сумнів в неупередженості або об'єктивності судді» такі ситуації:

- віросповідання, національність, етнічне чи соціальне походження, стать, вік, освіта, трудовий стаж, членство в громадських, спортивних або благодійних організаціях, майновий стан і сексуальна орієнтація, гендерна ідентичність;
- розгляд у минулому суддею справи, у якій брали участь ті самі сторони та/або іншого спору, що виник із суміжних, пов'язаних або інших правовідносин, якщо це рішення не було скасовано;
- обставина, що суддя є звичайним клієнтом банку, страхової компанії, торгівельної організації, іншого суб'єкта підприємницької діяльності, які є учасником справи;
- обставина, що учасником справи є працівник апарату цього суду, за винятком обставин, що свідчать про наявність прямого підпорядкування головуючому у справі вказаного учасника справи;
- обставина, що учасником судового провадження є однокласник, однокурсник, сусід, друзі в соціальних мережах, колишній колега судді, окрім випадків, коли наявні обставини конфлікту публічного та приватного інтересу;
- факт подання особою, яка бере участь у справі, скарги на дії судді, заяви про скоєння злочину суддею, крім випадків, коли сам суддя заявляє про неможливість у зв'язку із цим об'єктивного розгляду цієї справи.

2.7. Розв'язуючи питання щодо обґрунтованості заявленого відводу, суд може керуватися принципом «чим більше часу минуло з моменту події, яка, як стверджується, слугує підставою для припущення про наявність у судді упередженості, тим менш вагомими є аргументи проти кандидатури конкретного судді».

РОЗДІЛ III. Планування судових засідань та повідомлення щодо справ

3.1. Звертаючись до суду із першим по справі зверненням адвокат, якому доручено представництво інтересів клієнта в суді, додає до нього повідомлення про дні та час, на які в нього вже заплановано судові засідання протягом строку, визначеного законом для розгляду справи.

Суд, за можливості, урахує зайнятість адвокатів, призначає розгляд справи на дату в межах процесуальних строків розгляду справи та графіка роботи суддів.

3.2. У разі відсутності повідомлення про зайнятість адвоката, суд визначає дату та час судового засідання без узгодження.

3.3. Визначаючи подальший рух справи суд, зокрема, урахує:

- наявність належних доказів на підтвердження інформованості сторін про дату, час та місце слухання справи;
- у разі наявності даних щодо належного повідомлення про дату, час та місце слухання справи учасника справи і його відсутності в судовому засіданні, суд має право керуватися тим, що сторона самостійно розпорядилася своїм правом на участь у судовому засіданні;
- реалізацію права на правову допомогу учасником судового провадження (з урахуванням складності справи), а також здатність сторони ефективно представляти себе самостійно;
- чи є підстави вважати, що учасник справи діє недобросовісно та/або зловживає процесуальними правами.

3.4. Суд повідомляє учасників судового провадження через «Електронний суд», що є підсистемою Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС), надсилання судової повістки, смс-повідомлення, листа, а також електронною поштою і телефоном.

Учасники справи в першій заяві до суду мають указати актуальний номер телефону та електронну пошту, а також месенджер, на який може бути надіслано повідомлення.

Заява, подана в суді першої інстанції, є дійсною на всіх стадіях судового розгляду.

У разі зміни контактних даних учасник справи зобов'язаний негайно повідомити про це суд.

Днем вручення судової повістки, надісланої на електронну пошту, є день отримання судом повідомлення про доставлення судової повістки на офіційну електронну адресу особи.

Якщо немає даних електронної пошти та номера телефону учасника судового провадження, а також можливості вручення йому судових документів засобами поштового зв'язку, суд повідомляє його через оголошення на сайті суду і вважає, що учасника справи повідомлено належним чином.

3.5. Учасник справи та/або його представник має право ознайомитися з матеріалами справи завчасно до дати призначеного слухання справи. Для цього потрібно звернутися до суду з клопотанням щодо узгодження дати та часу для ознайомлення з матеріалами справи.

3.6. Учасники справи та їхні представники мають право брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції в приміщенні суду, визначеному судом або поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів та електронного підпису згідно з вимогами Положення про Єдину судову інформаційно-комунікаційну систему та/або положень, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів).

Учасник справи подає заяву про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду не пізніше ніж за п'ять днів до судового засідання. Копію заяви в той самий строк надсилають іншим учасникам судового провадження.

Якщо порушено вказаний строк, суд має право залишити таку заяву без розгляду.

У разі участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду ризику технічної неможливості такої участі (переривання зв'язку тощо) несе учасник справи, який подав відповідну заяву.

У разі участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції в приміщенні суду, визначеному судом, під час виникнення технічних проблем, що унеможливають участь особи в судовому засіданні в режимі відеоконференції, суд відкладає розгляд справи. Винятки із цього правила можуть становити випадки, коли технічні проблеми виникають повторно або коли судові засідання може відбутися без участі такої особи.

У разі участі у відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів учасник справи має перебувати в умовах, у яких нічого не відволікає від участі в судовому засіданні.

3.7. Ознайомитися зі списком справ, призначених до розгляду на відповідну дату, учасники судового провадження мають можливість на сайті суду.

РОЗДІЛ IV. Відкладення судового розгляду

4.1. Відкладення судового розгляду – це перенесення судового розгляду на чітко визначений час у зв'язку з наявністю перешкод, які неможливо усунути в такому засіданні з метою їх подолання та проведення подальшого слухання справи.

4.2. Відкладення судового розгляду з дати, на яку його було призначено, допускається лише у випадках, передбачених процесуальним законом, за наявності документального підтвердження зазначених учасником справи обставин.

4.3. Розгляд справи може бути відкладено за першою спільною заявою учасників справи для врегулювання спору мирним шляхом.

4.4. Клопотання про відкладення розгляду справи має бути направлено до суду завчасно будь-яким доступним для учасника справи способом.

4.5. Не є поважною причиною і не має наслідком безумовне відкладення розгляду справи або оголошення перерви в розгляді:

- перебування учасника справи на іншому слуханні в іншій справі, що проводиться в цьому самому або іншому суді, зокрема в судах апеляційної та касаційної інстанцій, яке було призначено або заплановано після призначення розгляду в цій справі;
- стан здоров'я, не підтверджений відповідними медичними довідками (листом непрацездатності) та/або з датою, що безпосередньо передує даті проведення призначеного розгляду, крім випадків, коли з наданого медичного документа прямо вбачається протипоказання для участі в судовому засіданні та/або коли медичне втручання призначене на час судового засідання; так само подання клопотання про відкладення слухання справи за станом здоров'я без обґрунтування щодо неможливості прибуття в судові засідання з причин хвороби та неможливості проведення судового засідання за відсутності учасника та/або його представника.
- термінові чи серйозні сімейні обставини, якщо до клопотання не долучено відповідних документів, які підтверджують, що ці сімейні обставини є терміновими або свідчать про серйозний характер ситуації, яка не може бути вирішена в інший час;
- щорічна відпустка або відрядження представника/сторони, якщо наказ про відпустку (відрядження) було видано після дати призначення судового засідання (після дати повідомлення сторони (представника) про дату та час судового засідання);
- заміна або залучення представника за ініціативою сторони безпосередньо перед судовим засіданням або за короткий проміжок часу до дати призначеного розгляду,

непередання новому представнику всіх матеріалів, необхідних для здійснення представництва;

- необхідність ознайомлення з матеріалами справи, якщо у сторони для цього була об'єктивна можливість до початку судового засідання (до дати судового засідання), однак сторона нею не скористалася без поважних причин;

- зайнятість одного з представників (навіть із поважних причин) сторони у справі, якщо остання має декілька представників/адвокатів, за винятком подання доказів про неможливість здійснювати представництво з поважних причин усіма представниками;

- неможливість прибуття сторони в судове засідання (навіть із поважних причин), якщо суд не визнав присутність сторони обов'язковою, і сторона має представника/представників. За цих обставин суд ураховує стан розгляду справи, строки розгляду та наявність уповноваженого представника в такій сторони у справі (учасника справи);

- подання стороною (учасником справи) до суду нових доказів (особливо значного обсягу) у строк, що позбавив інших учасників справи можливості завчасно отримати та ознайомитися з указаними документами та надати свої пояснення/заперечення щодо доказів, а також якщо немає поважних причин, з яких заявник надав до суду докази із запізненням. У цьому випадку суд має право відмовити у прийнятті таких доказів;

- подання до суду нових заяв (клопотань) з процесуальних питань або заяв по суті справи з направленням іншій стороні напередодні судового засідання у строк, що позбавив можливості іншу сторону завчасно отримати та/або ознайомитися з указаними заявами та надати свої пояснення/заперечення/міркування щодо їх;

- укладення договору про надання правничої допомоги з адвокатом менше ніж за 7 календарних днів до судового засідання (за наявності інформації щодо обізнаності учасника справи про розгляд справи судом);

- подання представником клопотання про відкладення розгляду справи у зв'язку з тим, що він не ознайомився з матеріалами справи (за наявності інформації щодо обізнаності учасника справи про розгляд справи судом та своєчасне надання повноважень представнику).

4.6. Клопотання про відкладення розгляду справи розглядається в судовому засіданні.

4.7. Якщо учасник справи, який повідомлений належним чином про день, час та місце розгляду справи, не з'явився в судове засідання без повідомлення поважності причин, або зазначені ним причини визнані судом необґрунтованими, суд має право провести розгляд справи за наявності переконання в тому, що це не буде перешкоджати належному відправленню правосуддя.

4.8. Суд має право зняти справу з розгляду у випадку:

- об'єктивної неможливості проведення судового засідання складом суду;
- виникнення в приміщенні суду технічних проблем (відсутність зв'язку, електроенергії тощо);
- за наявності обставин, які пов'язані із запровадженням воєнного стану, зокрема сигнал «повітряна тривога»;
- надходження до суду повідомлення про замінування;
- інші надзвичайні обставини, які можуть становити загрозу для життя чи здоров'я учасників судового провадження.

У такому випадку секретар судового засідання складає довідку про зняття справи з розгляду, у якій зазначає причини, що зумовили неможливість проведення судового засідання. Про наступну дату судового засідання учасників повідомляють у спосіб, визначений процесуальним законом.

РОЗДІЛ V. Докази і доказування

5.1. Обов'язок доказування та подання доказів у процесі, побудованому за принципом змагальності, збір і підготовка всього фактичного матеріалу для вирішення спору між сторонами покладається на сторін у справі. Суд тільки оцінює надані сторонами матеріали, але сам доказів не збирає, крім випадків передбачених процесуальним законом.

5.2. Учасник судового провадження повинен подати докази разом із поданням першої заяви по суті справи (позов, відзив, пояснення третьої особи).

Якщо доказ не може бути подано разом із першою заявою по суті справи з об'єктивних причин, учасник судового провадження повинен про це письмово повідомити суд та надати докази, які підтверджують, що особа здійснила всі залежні від неї дії, спрямовані на отримання вказаного доказу.

РОЗДІЛ VI. Поновлення та продовження процесуальних строків

6.1. Розв'язуючи питання про поновлення або продовження процесуальних строків суд ураховує:

- обізнаність сторони про наявність справи в суді, ухвалення судового рішення;
- присутність в судових засіданнях у цій справі сторони або її представника;
- поведінку (дії або бездіяльність) сторони/представника в процесі.

6.2. Суд може залишити без розгляду документи, подані після закінчення процесуальних строків.

РОЗДІЛ VII. Підготовче судове засідання в суді першої інстанції

7.1. Суд з'ясовує думку учасників судового провадження щодо призначення дати та часу наступних судових засідань (крім першого засідання за участю цих сторін). Учасники судового провадження можуть узгодити декілька дат судових засідань та порядок учинення процесуальних дій.

7.2. Підготовче засідання повинно бути відкладено чи в ньому має бути оголошено перерву в разі:

- 1) подання позивачем письмової заяви про зміну позовних вимог, які потребують часу для ознайомлення іншою стороною;
- 2) подання відповідачем зустрічного позову в разі його прийняття до спільного розгляду з первісним позовом;
- 3) подання позову третьою особою, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, у разі прийняття його до спільного розгляду з первісним позовом;
- 4) подання учасником судового провадження клопотання про витребування доказів.

7.3. З урахуванням специфіки предмета спору у разі, якщо під час вчинення підготовчих дій судом буде встановлено відсутність у матеріалах справи відомостей з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно щодо стану реєстрації права власності, Державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, Реєстру виконавчих проваджень та інших державних реєстрів із відкритими даними, суд має право користуватися відкритими даними цих реєстрів.

7.4. На стадії підготовки розгляду справи судом можуть бути вирішені заявлені учасниками судового провадження клопотання, за результатами розгляду яких постановляється ухвала суду.

РОЗДІЛ VIII. Особливості судового розгляду в суді першої інстанції.

8.1. Суд розглядає справи за правилами загального чи спрощеного позовного провадження, а також окремого і наказного провадження з особливостями, установленими процесуальним законом.

8.2. З метою ефективного використання процесуального часу в судовому засіданні головуєчий суддя може встановити регламент його проведення. Пояснення учасників судового провадження в судовому засіданні повинні бути чіткими та лаконічними, стосуватися суті спору чи процесуального питання, що становить предмет розгляду, та в межах часу, визначеного судом для розгляду справи.

Головуючий суддя, з додержанням встановленої процесуальним законом сукупності та послідовності дій, пропонує учасникам судового провадження порядок та послідовність розгляду справи, часовий регламент та черговість для виступів по суті спору та/або з процесуальних питань.

З метою забезпечення повного всебічного та об'єктивного з'ясування обставин справи й дотримання прав учасників судового провадження головуєчий суддя може змінити регламент розгляду справи.

8.3. У тому разі, коли в силу належності, допустимості та достатності доказів, відсутня потреба заслуховувати всіх заявлених сторонами свідків, суд може обмежитися кількістю свідків, визначених самим судом із тим, щоб кількість свідків у сторін була, як правило, рівною. За цих обставин суд звертається до сторін з проханням обрати черговість допиту свідків. Якщо сторона цього не робить, суд встановлює черговість їх допиту самостійно.

При цьому сторона, яка визначає свідків, що на її думку повинні бути допитані судом, у клопотанні повинна обґрунтувати їх кількість та чітко визначити щодо яких обставин вони можуть свідчити, уникаючи використання свідчень з «чужих слів» та/або свідків, які можуть лише коментувати відомі суду події, проте не були безпосередніми учасниками спірних правовідносин.

8.4. Виступ у судових дебатах – це підсумок проведеного судового розгляду, тому він не повинен дублювати пояснення, надані учасниками справи на відповідних стадіях судового розгляду.

Регламент виступу в судових дебатах учасників судового провадження становить орієнтовно 5 хвилин для кожного учасника.

8.5. Суд першої інстанції за результатами розгляду справи по суті проголошує судові рішення.

У разі розгляду справи в судовому засіданні за участю учасників судового провадження суд оголошує вступну та резолютивну частини рішення/ухвали, роз'яснює порядок оскарження та строки отримання повного тексту судового рішення.

У разі неприбуття всіх учасників судового провадження в судові засідання, яким завершується розгляд справи, або розгляду справи без повідомлення (виклику) учасників судового провадження, суд підписує рішення/ухвалу без його проголошення.

Датою ухвалення судового рішення, ухваленого за відсутності учасників справи, є дата складення повного тексту судового рішення.

8.6. Судові рішення, постановлені судом, можуть бути вручені учасникам судового провадження безпосередньо в приміщенні суду, направлені на вказану ними електронну пошту, через «Електронний суд», що є підсистемою Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС).

Засобами поштового зв'язку судові рішення надсилають учасникам справи, які не брали участі в судовому засіданні та дані електронної пошти яких відсутні.

ЧАСТИНА ТРЕТЯ КРИМІНАЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО

РОЗДІЛ I. Виклик у судове засідання

1.1. Слідчий, прокурор та суд роз'яснюють підозрюваному, обвинуваченому, потерпілому, свідку та іншим учасникам кримінального провадження про можливість бути викликаними до суду в електронній формі через надсилання судової повістки SMS-повідомленням, з використанням месенджерів або електронної пошти.

1.2. У разі згоди таких осіб на виклик в судове засідання в зазначеному вище порядку слід рекомендувати слідчому, дізнавачу, прокурору подавати до суду разом з обвинувальним актом письмові згоди цих осіб із зазначенням номера телефону або електронної пошти, за якими буде здійснюватися судовий виклик. Письмові заяви свідків про їхній виклик до суду в електронній формі шляхом надсилання судової повістки про виклик до суду через SMS-повідомлення, месенджер або через електронну пошту надає сторона обвинувачення та сторона захисту під час з'ясування питання про склад осіб, які братимуть участь у судовому розгляді.

РОЗДІЛ II. Клопотання учасників судового провадження про відкладення судового засідання та їх вирішення судом

2.1 Учасник судового провадження, який не може з'явитися в судове засідання з поважних причин, повинен ужити всіх необхідних заходів для повідомлення про це суд завчасно.

2.2 Якщо проведення судового засідання неможливе з причин, що залежать від суду, відповідальна особа суду зобов'язана завчасно повідомити про це всіх учасників судового провадження. У цьому разі неприбуття інших учасників кримінального провадження не буде вважатися причиною відкладення судового засідання.

2.3 Рекомендувати сторонам та іншими учасниками судового провадження звертатися до суду із клопотаннями про відкладення судового засідання в письмовій формі. Суд рекомендує адвокатам, прокурорам у разі подання клопотання про відкладення судового засідання в електронній формі накладати на документ кваліфікований електронний підпис учасника справи відповідно до вимог ЗУ «Про електронні документи та електронний документообіг» з метою належної ідентифікації вказаних осіб.

2.4 Запропонувати сторонам та іншим учасникам судового провадження під час подання клопотань про відкладення судового засідання зазначати про дати та час, які є вільними за їхнім робочим графіком.

2.5 Суд, вирішуючи клопотання сторони кримінального провадження про відкладення розгляду справи у зв'язку із зайнятістю в іншому судовому процесі, може запитати сторону або самостійно перевірити інформацію про те, яке із судових засідань призначене раніше в часі, і врахувати це під час визначення поважності причин неприбуття сторін.

2.6 Якщо суд узгодив з учасниками судового провадження час та місце розгляду справи, то такі учасники без належного мотивування не повинні надавати пріоритет іншим справам. В протилежному випадку суд може визнати неприбуття цих осіб таким, що не має поважних причин, призначити дату нового судового засідання та вжити заходів процесуального реагування залежно від категорії учасників судового провадження.

2.7 Доказами, які можуть підтверджувати поважність неприбуття учасника судового провадження в судове засідання, серед інших можуть бути медична документація, із якої вбачається відкриття лікарняного, документи, що підтверджують участь в іншому судовому засіданні, квитки з відображенням дати їх придбання та інші документи, що доводять обставини, які об'єктивно унеможливають з'явлення особи на виклик. У разі наявності труднощів у поданні доказів поважності причин неприбуття в судове засідання на момент звернення до суду, учасник судового провадження повідомляє про це суд і заявляє про визнання свого обов'язку подати документи не пізніше дати наступного судового засідання.

2.8 Головуючий суддя може розглянути клопотання про відкладення, подане завчасно учасником судового провадження, поза межами судового засідання одноособово й визнати причини неприбуття, зазначені стороною, неповажними або такими, що не підтверджені доказами. У цьому разі неприбуття сторони кримінального провадження за умови обізнаності зі змістом такої ухвали буде вважатися невиконанням процесуального обов'язку щодо з'явлення в засідання та може мати наслідком застосування до особи передбачених кримінальним процесуальним законом засобів реагування.

2.9 Якщо суд, ознайомившись до початку судового засідання із змістом клопотання про відкладення, прийде до переконання про наявність в учасника судового провадження поважних причин неприбуття про неможливість проведення судового засідання без його участі, відповідальна особа суду за розпорядженням головуючого може завчасно повідомити інших учасників судового провадження про відкладення судового засідання та узгодити із ними дату наступного судового розгляду.

2.10 У справах, де обвинувачений тримається під вартою, захисник зобов'язаний повідомити суд про неможливість його з'явлення до суду у визначений час негайно, як тільки йому стало про це відомо, із зазначенням причин неможливості виконання процесуального обов'язку.

РОЗДІЛ III. Питання відводу/самовідводу

3.1 Не є «іншими обставинами, які викликають сумнів в неупередженості судді» такі ситуації:

- застосування судом заходів процесуального примусу з дотриманням процедури, визначеної законом;
- віросповідання, національність, етнічне чи соціальне походження, стать, вік, освіта, трудовий стаж, членство в громадських, спортивних або благодійних організаціях, майновий стан і сексуальна орієнтація, гендерна ідентичність, ухвалені раніше судові рішення, окрема думка в інших справах або висловлена суддею публічно думка щодо того чи іншого юридичного питання;
- розгляд суддею в минулому справи, у якій брали участь ті самі учасники судового провадження;
- обставина, коли суддя є звичайним клієнтом банку, страхової компанії, компанії з обслуговування кредитних карток і т.ін., співробітниками яких, або самі ці установи фігурують як обвинувачений або потерпілий у справі;

- обставина, коли обвинуваченим або його захисником, потерпілим або його представником, прокурором у групі прокурорів у кримінальному провадженні є однокласник, однокурсник, сусід, колишній колега, якщо немає інших фактів, що свідчать про прихильність судді до цієї особи;
- обставина, коли суд/слідчий суддя розглядає питання щодо порушення кримінального провадження, притягнення до кримінальної відповідальності, скарги, яка стосується дій/бездіяльності судді апеляційної або касаційної інстанції;
- факт подання особою, яка бере участь у справі, скарги на дії судді, крім випадків, коли сам суддя заявляє про неможливість у зв'язку із цим об'єктивного розгляду цієї справи;
- наявність зареєстрованої заяви про вчинення суддею злочину – до офіційного повідомлення судді про підозру у вчиненні злочину;
- участь у судовому процесі адвоката з контори, у якій суддя раніше здійснював адвокатську діяльність, якщо немає інших фактів, що свідчать про прихильність судді до цієї особи;
- перебування адвоката та/або прокурора в списку друзів судді у соціальних мережах;
- розгляд суддею справи в кабінеті за відсутності в суді достатньої кількості обладнаних залів судових засідань;
- факт задоволення клопотання однієї із сторін, якщо інша сторона заперечувала проти задоволення такого клопотання, так само як і факт відхилення клопотання, якщо на цьому наполягала інша сторона.

3.2. Суд рекомендує особі, яка звернулася з усною заявою про відвід, викласти її у письмовій формі.

3.3. Вирішуючи питання щодо обґрунтованості заявленого відводу, суд керується принципом “чим більше часу минуло з моменту події, яка, як стверджується, служить підставою для припущення про наявність у судді упередженості, тим менш вагомими є аргументи проти кандидатури конкретного судді”.

3.4. Якщо сумніви в неупередженості судді мають під собою реальні підстави, то питання має бути вирішено на користь відводу судді.

3.5. Якщо суд прийде до переконання, що заява про повторний відвід головуючому судді заявлена з тих самих підстав та/або має явні ознаки зловживання процесуальним правом та спрямована на затягування розгляду справи, указаний відвід може бути залишений без розгляду суддею, якому він заявлений, на місці із занесенням відповідного рішення до журналу судового засідання.

До проявів зловживання процесуальним правом на відвід слід віднести:

- завідомо безпідставний відвід (якщо в заяві про відвід відсутні будь-які докази, які свідчили б про необ'єктивність чи упередженість судді щодо заявника, тобто підстави для відводу ґрунтуються на власних припущеннях заявника, або якщо підставою для відводу є непогодження сторони з процесуальними рішеннями судді);
- неодноразове заявлення відводів із одних і тих самих підстав;
- порушення строків для його заявлення без належного обґрунтування підстав для їх пропуску.

3.6. Відвід судді, який розглядає відвід слідчому судді, судді або присяжному в кримінальному провадженні, не передбачений КПК України, а тому розцінюється як зловживання процесуальними правами та залишається без розгляду.

РОЗДІЛ IV. Направлення обвинувального акта до суду та підготовка до судового розгляду

4.1. Обвинувальний акт у кримінальному провадженні, у якому хоча б до одного з підозрюваних застосований запобіжний захід у виді тримання під вартою або домашнього арешту, має бути переданий до канцелярії суду завчасно до закінчення строку дії запобіжного заходу.

4.2. У тексті ухвали суду про призначення кримінального провадження до підготовчого судового засідання суд може зазначити, що судові провадження буде здійснюватися із застосуванням Правил організації ефективного кримінального судочинства.

4.3. Запропонувати учасникам судового провадження під час визначення складу осіб, які братимуть участь у судовому розгляді, зокрема щодо кола свідків, долучати до переліку їхні заявки про виклик до суду шляхом смс-повідомлень, використання месенджерів чи за допомогою електронної пошти.

4.4. Під час підготовчого судового засідання суд може, якщо проти цього немає заперечень, з'ясувати попередню позицію учасників судового провадження у вказаному кримінальному провадженні. Вказана інформація, яка надана учасниками судового провадження під час підготовчого судового засідання, має значення виключно для ефективного планування процесуального часу, не може бути використана під час судового розгляду для підтвердження або спростування висунутого обвинувачення або позову.

4.5. Суд може запропонувати учасникам судового провадження під час підготовчого судового засідання завчасно направляти один одному й суду клопотання та заяви задля підготовки для їхнього ефективного обговорення, зокрема і в електронній формі.

4.6. Суд із врахуванням думки учасників судового провадження та складності судового провадження може під час проведення підготовчого судового засідання визначитися з регламентом виступів учасників під час судового розгляду (зокрема, установити регламент виступу прокурора з коротким викладом обвинувального акта, регламент вступних промов сторін судового провадження, регламент для інших клопотань та заяв).

4.7. За результатами проведення підготовчого судового засідання суд, за згодою всіх учасників судового провадження, якщо це не стане на заваді праву на захист обвинуваченого й не перешкоджатиме повноті та об'єктивності дослідження обставин кримінального правопорушення, може призначити судовий розгляд у той самий день.

РОЗДІЛ V. Виступи учасників судового провадження, дослідження доказів, вирішення клопотань.

5.1. Прокурор, дотримуючись встановленого під час підготовчого судового засідання або судового розгляду регламенту, оголошує короткий виклад обвинувального акта. Під час свого виступу прокурор має право розраховувати на ознайомлення стороною захисту з повним змістом обвинувального акта, врученого раніше, акцентуючи при цьому на суті висунутого обвинувачення, не обтяжуючи свій виступ зайвою деталізацією та повторенням фактичних обставин щодо кожного з обвинувачених.

5.2. Рекомендувати прокурору під час оголошення обвинувального акта дотримуватися такого викладу, який би зміг донести до учасників судового провадження суть висунутого обвинувачення.

5.3. Рекомендувати учасникам судового провадження під час вступних промов не обмежуватися зазначенням доказів, якими підтверджуватимуть наведені ними обставини та порядок дослідження, а також зазначати позиції сторін у цьому провадженні задля вибудовування протилежною стороною кореспондуючої стратегії.

5.4. Заяви та клопотання подаються до суду завчасно, якщо строк їх подання прямо не визначений нормами КПК України. Своєчасне звернення з клопотаннями та заявами сприятиме ефективному плануванню судом часу, необхідного для їхнього вирішення.

5.5. Якщо в провадженні беруть участь декілька адвокатів та/або прокурорів, буде доцільним узгодження між ними своїх позицій та обрання одного адвоката та/або прокурора, який буде виступати перед судом.

5.6. З метою раціонального використання процесуального часу суд може встановити регламент для виступів учасників судового провадження під час судового розгляду, за винятком судових дебатів та останнього слова обвинуваченого, обмеження щодо тривалості яких заборонені процесуальним кодексом.

5.7. Головуючий суддя одноособово, до початку судового засідання, може вирішувати заяви, клопотання учасників судового провадження, пов'язані виключно із вирішенням організаційних/процедурних питань судового розгляду (призначення перекладача, захисника, відкладення судового засідання, проведення судового засідання в режимі відеоконференції та ін.) задля того, щоб судовий розгляд міг відбутися в запланований час.

5.8. Суд в ухвалі про призначення захисника із числа адвокатів центру з надання безоплатної/вторинної правничої допомоги може зазначити про необхідність захиснику вжити заходів для ознайомлення з матеріалами кримінального провадження завчасно, до дати наступного судового засідання задля того, щоб судовий розгляд міг відбутися в запланований час.

5.9. Суд може визначити спосіб дослідження доказів як шляхом оголошення поданих доказів головуєчим суддею безпосередньо, так і шляхом покладення обов'язку оголошення доказів на сторону, яка їх подає, та роз'яснити стороні, яка подає доказ, про необхідність обґрунтування його значення.

5.10. За відсутності заперечень із боку учасників судового провадження суд може не переглядати відеозапису слідчих та інших процесуальних дій, обмежившись дослідженням їхнього змісту, відображеного в протоколі слідчої дії. Окрім цього, суд, за клопотанням сторони, за відсутності заперечень з боку учасників судового провадження, може дослідити відеозапис слідчої дії фрагментовано, зупиняючись на часових відрізках, на яких сторона бажає зосередити увагу суду. Суд також може запропонувати учасникам судового провадження скласти протокол перегляду відеозапису із зазначенням часових проміжків слідчої дії, на які вони вважають за доцільне звернути увагу суду.

5.11 У разі значного об'єму доказів, які плануються подаватися суду для дослідження, на сторону, що їх подає, суд може покласти обов'язок скласти їхній перелік, який буде відображати порядок їх подання та оголошення. Указаний перелік потрібно вручити учасникам судового провадження.

5.12 Суд досліджує речові докази шляхом демонстрування їх учасниками судового провадження, що їх надають.

РОЗДІЛ VI. Проголошення вироку

6.1. Суд має право за згодою учасників судового провадження проголосити вступну та резолютивну частини вироку з одночасним врученням копії його повного тексту в день проголошення судового рішення.

ЧАСТИНА ЧЕТВЕРТА

Робота суду в умовах надзвичайних ситуацій (воєнний стан, замінювання будівлі суду, карантин)

1. Надзвичайною ситуацією в цих Правилах називаємо обстановку на території регіону чи суду, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, учасників судового розгляду, у зв'язку із застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, неможливості здійснення судочинства.

2. В умовах карантину суд продовжує здійснювати судочинство в порядку, визначеному процесуальним законом. Однак учасники судового розгляду зобов'язані додержуватися карантинних заходів, таких як використання захисних масок, додержання порядку самоізоляції за наявності ознак захворювання та інше.

3. В умовах воєнного стану суд продовжує здійснювати судочинство в порядку, визначеному процесуальним законом.

Однак у разі оголошення повітряної тривоги, загрози ракетних ударів, надходження повідомлення про замінування будівлі суду тощо робота суду зупиняється. Учасники судових засідань мають залишити приміщення суду й перейти в укриття.

Після оголошення про відбій повітряної тривоги та завершення всіх перевірок щодо повідомлення про замінування робота суду відновлюється. Судовий розгляд може бути продовжений із тієї стадії, на якій він був зупинений, за умови присутності учасників судового провадження.

4. Учасник судового провадження, який не може прибути в судове засідання у зв'язку з оголошенням сигналу повітряної тривоги, повинен оперативно в будь-який доступний спосіб повідомити суд про причини свого неприбуття в судове засідання.

5. Суд у разі неприбуття учасників справи в судове засідання, яке розпочалося після скасування сигналу повітряної тривоги, повинен з'ясувати в учасників судового провадження про причини їх (шляхом здійснення секретарем судового засідання телефонного дзвінка). Якщо неприбуття учасників судового провадження в судове засідання зумовлене неможливістю дістатися вчасно до приміщення суду через необхідність перебувати в укритті під час повітряної тривоги, суд відкладає розгляд справи, за умови відсутності клопотань про розгляді справи без участі сторін.